

Едно далечно предание разказва за начина, по който Орѣховица е била честита въ ония тъмни години на робство и злочестина, да има правата на полусвободни граждани и да бжде предметъ на внимание и закрила отъ страна на турската официална властъ, която спомогнала да се запази мѣстното християнско население; да се развие и издигне този градъ въ стопанско и икономическо отношение и да се създаде производителенъ стопански животъ, който издигналъ и засилилъ търговията и занаятите и миналъ въ ржцетъ на будното българско население на Горна-Орѣховица. Това поселище добива още по-голѣмо значение въ похата на кърджалийскитъ налитания въ къмъ края на XVIII вѣкъ, когато голѣма частъ отъ околното селско население било принудено да дири прибежище тукъ и поминѣкъ въ занаятите и търговията, които имали всички условия да се развиватъ и цвѣтатъ, пазени и закриляни отъ турската властъ съ ферманъ. Ето и самото предание: Една тъмна зимна вечеръ всрѣдъ фъртуна и виелица, замръкналъ презъ 1538 година въ малкото тогавашно село, наречено Всяситай—Раховиче (Така се наричала тогава Гор. Орѣховица, въ първитъ години на робството ни подъ турцитъ) идеяки отъ Видинъ, Рустемъ Паша. Орѣховчани, свойството на тѣхния търговски духъ, му отдали голѣма почитъ, достойно посрещане — горещъ приемъ, което крайно поласкало Пашата. При все това, обаче, презъ всичкото време на гощавката и приема, една бръчка на челото смущавала разположението на Пашата и той билъ тжженъ. Любознателността и смѣлостта на тукашнитъ тогавашни старейшини отъ селото, които имали честта да го приематъ и имали дипломатически похватъ, предразположили

митъ си държавнически дарби, билъ назначенъ за паша, после за валия и най-подиръ за великъ везиръ на обширната Османска империя и Главнокомандующъ, сердаръ на армията въ Румелия. Султана въ знакъ на особено внимание и благодарностъ за заслугитъ, пренесени отъ него на държавата, му далъ за жена дъщеря си Хаише Султане. За зестра, султанъ Сюлейманъ му подарилъ на вѣчно владение четиритѣхъ албански села заедно съ жителитъ наречени „Арбанаситъ“, които се намирали въ Търновската Казъ. Тѣзи села били по-преди частни султански имения и се ползували съ привилегии на „Хасъ-Кариели“. Това е станало въ 1568 година, като султанъ Сюлейманъ му издалъ и крепостенъ актъ — „Мюлкъ-намей хумаюнъ“. Султанъ Селимъ Ханъ II, шурей на Рустемъ Паша, издалъ другъ крепостенъ актъ за владението на Арнаутскитъ села, като потвърдилъ и привилегията на раята. Въ 1569 година Рустемъ Паша се поминалъ въ Цариградъ и билъ погребанъ въ двора на джамията „Шахъ заде Султанъ джамиси“, която е била близо до особения мавзолей на Шахзадата, което показва на каква почитъ и високо султанско внимание се ползувалъ приживе тоя великъ Везиръ, произхождащъ отъ славянски родъ, на когото Лѣсковецъ, Долна и Горна Орѣховица и Арбанаси, сж били негови собствени имения и сждбата на жителитъ имъ въ негови ржце.